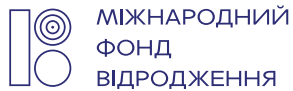

НОВИЙ МЕХАНІЗМ ЄС З ФІНАНСУВАННЯ ВДЕ: МОЖЛИВОСТІ ДЛЯ УКРАЇНИ

Матеріал підготовлено за підтримки Європейського Союзу та Міжнародного Фонду «Відродження» в межах грантового компоненту проєкту EU4USociety.

Матеріал відображає позицію авторів і не обов'язково відображає позицію Міжнародного фонду «Відродження» та Європейського Союзу».

Аналітичну записку можна завантажити на сайті DiXi Group (<http://dixigroup.org>).

© ГО «Діксі Груп», 2021 р.

ЗМІСТ

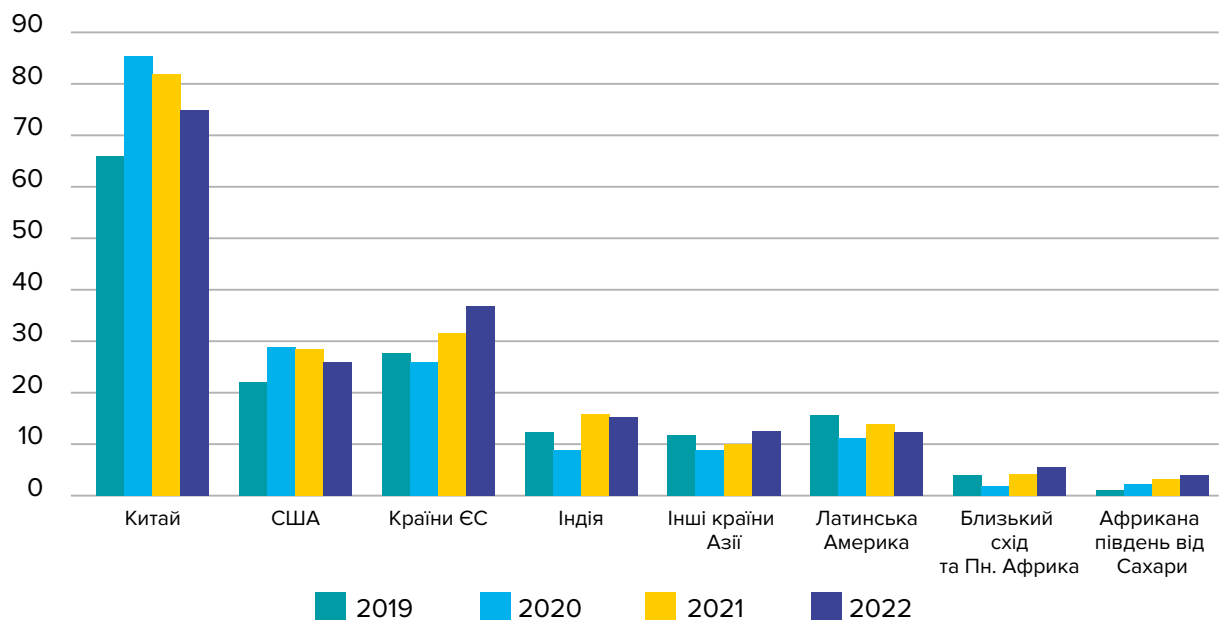
Механізм фінансування відновлюваної енергетики ЄС: огляд політики	4
Позиції стейкхолдерів	7
Ситуація в Україні: огляд інструментів підтримки ВДЕ	8
Перспективи цільового фінансування декарбонізації в енергетиці.....	13
Рекомендації.....	15

МЕХАНІЗМ ФІНАНСУВАННЯ ВІДНОВЛЮВАНОЇ ЕНЕРГЕТИКИ ЄС: ОГЛЯД ПОЛІТИКИ

Відновлювані джерела енергії, за прогнозами Міжнародного енергетичного агентства (МЕА)¹, стануть найбільш швидкозростаючим енергоресурсом: їх споживання зростатиме в середньому на 7,6% на рік і сумарно збільшиться в чотири рази у наступні 20 років завдяки нарощуванню рівня конкурентоспроможності сонячної, вітрової та біоенергетики. Зокрема, орієнтуючись на динаміку розвитку ВДЕ, очікується, що Китай та країни ЄС забезпечать найбільший приріст виробництва відновлюваної енергії до 2023 року, перевершивши показники США, Індії та інших регіонів.

Приріст потужності ВДЕ за країнами/регіонами у 2019-2022 рр., ГВт

Джерело: МЕА²

Саме тому, відповідаючи постійно зростаючому попиту та тенденціям трансформації енергетичних ринків, уряди розвинених країн намагаються стимулювати інвестиції у проекти ВДЕ.

Так, у вересні 2020 року Європейська Комісія створила новий механізм фінансування ВДЕ³ (далі – Механізм), задля кращої підтримки проектів альтернативної енергетики, а також заохочення більшого використання «чистої» енергії в країнах ЄС. Механізм, втілений у формі Імплементативного регламенту (ЄС) 2020/1294 Європейської Комісії, впливає зі статті 33 Регламенту (ЄС) 2018/1999 щодо управління Енергетичного Союзу та кліматичних заходів, що входить до пакету заходів «Чиста енергія для всіх європейців»⁴. На середину січня 2021 року документ знаходився на стадії впровадження⁵.

1 <https://www.iea.org/reports/renewables-2020>

2 Там само

3 https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=uriserv:OJ.L_.2020.303.01.0001.01.ENG&toc=OJ:L:2020:303:TOC

4 https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=uriserv:OJ.L_.2018.328.01.0001.01.ENG&toc=OJ:L:2018:328:FULL

5 https://ec.europa.eu/info/news/eu-renewable-energy-financing-mechanism-opening-way-private-investment-2021-jan-11_en

В рамках цього «енергопакету» країни-члени ЄС взяли на себе зобов'язання щодо збільшення частки споживання енергії з ВДЕ, скорочення викидів та енергоефективності. Щоб досягти цілей, вони повинні скласти 10-річні плани з енергетики та клімату, що охоплюють період до 2030 р. Єврокомісія оцінює прогрес у досягненні цілей кожні два роки, і буде заохочувати вжиття додаткових заходів, якщо якась із країн покаже недостатній прогрес.

Механізм сприятиме підтримці та просуванню ВДЕ відповідно до Європейського «зеленого» курсу, а саме сприятиме більш економічно ефективному впровадженню проєктів ВДЕ, особливо в районах, які мають більший доступ до природних ресурсів чи є більш придатними для розвитку сектору за географічним положенням⁶.

Механізм має дві основні цілі⁷:

- підтримати держави-члени ЄС у досягненні цілей з виробництва відновлюваної енергії економічно ефективним способом;
- зменшити вартість капіталу, якщо це є перешкодою для інвестицій у проєкти ВДЕ, шляхом надання грантів, що присуджуються в рамках Механізму. Даний крок сприятиме підтримці проєктів, що включають інноваційні технології, на стадії впровадження.

Крім того, в контексті відновлення економіки Європи в умовах пандемії COVID-19⁸, Механізм полегшить певним регіонам розвиток проєктів ВДЕ. З цією метою країни ЄС зможуть використовувати Механізм як інструмент для реалізації своїх планів відновлення та стійкості (national recovery and resilience plans)⁹.

До запровадження нового Механізму, держави-члени ЄС мали два варіанти дій: вони могли або ж збільшити внутрішнє виробництво відновлюваної енергії, або ж співпрацювати між собою, відповідно до умов Директиви (ЄС) 2009/28¹⁰, щодо заохочення використання енергії, виробленої з відновлюваних джерел, термін дії якої закінчиться 30.06.2021 р. і вона буде замінена Директивою (ЄС) 2018/2001¹¹.

Так, Люксембург та Литва у жовтні 2017 року прийняли домовленість, згідно з якою відновлювана енергія, вироблена в Литві, сприяє досягненню цілей Люксембургу¹². Цей «статистичний трансфер» дозволив Литві, яка вже досягла своєї цілі, передати певний обсяг виробленої енергії з ВДЕ в Люксембург в обмін на оплату. Фізичної передачі енергії не було, але Люксембург мав право зарахувати цю енергію до виконання своєї власної цілі. Обидві країни і надалі планують продовжувати даний механізм співпраці, відповідно до підписаного меморандуму про взаєморозуміння¹³.

Новий Механізм запроваджує третій шлях: держави-члени ЄС можуть робити фінансові внески у проєкти ВДЕ в інших країнах-членах та ділитися прогресом, щоб стимулювати досягнення національних цілей. Механізм може підтримувати всі технології, які відповідно до нової Директиви (ЄС) 2018/2001 відносяться до ВДЕ та застосовуються у секторі електроенергетики, опалення / охолодження та транспорту. Особливістю є те, що даний Механізм не передбачає прямого зв'язку чи переговорів між країнами, як це вимагається іншими європейськими механізмами співпраці. Таким чином, даний Механізм базується на колективному підході, що полягає в ідеї, що спільний характер цілі ЄС щодо відновлюва-

6 https://ec.europa.eu/energy/topics/renewable-energy/eu-renewable-energy-financing-mechanism_en

7 https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=uriserv:OJ.L_.2020.303.01.0001.01.ENG&toc=OJ.L:2020:303:TOC

8 https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/document_travail_service_part1_v2_en.pdf

9 https://ec.europa.eu/info/business-economy-euro/recovery-coronavirus/recovery-and-resilience-facility_en#national-recovery-and-resilience-plans

10 <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri=CELEX%3A32009L0028>

11 https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=uriserv:OJ.L_.2018.328.01.0082.01.ENG#ntr4-L_2018328EN.01008201-E0004

12 https://ec.europa.eu/info/news/agreement-statistical-transfers-renewable-energy-amounts-between-lithuania-and-luxembourg-2017-oct-26_en

13 <https://enmin.lrv.lt/en/news/luxembourg-and-lithuania-to-continue-cooperating-in-the-field-of-renewable-energy>

них джерел енергії до 2030 року повинен відображати колективні зусилля країн-членів¹⁴.

Якщо країна-член ЄС досягає недостатнього прогресу у виконанні своїх ВДЕ-цілей, вона може здійснити добровільну плату (внесок) за так зване «заповнення прогалини» (gap filling function). Потім, відповідно до Механізму, реалізується тендер, і тим самим визначаються рівні підтримки та призначення гранту, що розподіляється для проєктів ВДЕ у приймаючих державах-членах ЄС (Host Member State). Приймаючі держави-члени передають цільову статистику по ВДЕ з цих установок назад до Механізму, який потім перерозподіляє статистику ВДЕ серед держав-членів ЄС, що надають внески (Contributing Member State), відповідно до їх часток у фінансових внесках, використаних у відповідному тендерному турі. Таким чином, статистика ВДЕ об'єднується у тендерний цикл.

Відповідальність за впровадження механізму фінансування та процедури призначення грантів покладається безпосередньо на Єврокомісію або виконавчу установу¹⁵, адже відповідно до статті 69 Регламенту (ЄС, Євратом) 2018/1046¹⁶, Єврокомісія може делегувати виконавчому органу конкретні завдання, серед яких: підготовка конкурсних заявок, процедура оцінки, договірне управління грантами та моніторинг реалізації проєктів. Рішенням Єврокомісії від 12 лютого 2021 року функції з реалізації Механізму покладено на Європейське агентство з клімату, інфраструктури та довкілля (European Climate, Infrastructure and Environment Executive Agency)¹⁷, що запрацювало з 1 квітня¹⁸.

Схема функціонування нового Механізму фінансування проєктів ВДЕ

Джерело: Єврокомісія¹⁹

Таким чином, в основному підтримка проєктів буде відбуватися за рахунок добровільних платежів держав-членів ЄС, призначених для заповнення «прогалини» у траєкторії досягнення їх національної ВДЕ-цілі. Проте, Механізм може також отримувати фінансування з фондів ЄС та від приватного сектору (як від фізичних, так і від юридичних осіб). Приватні інвестори можуть зазначати свою перевагу: вказувати конкурс пропозицій, що мають намір підтримати, і можуть вимагати видачі гарантій походження для відновлюваної енергії. Єврокомісія може враховувати ці преференції, але не зобов'язана.

Фінансові внески, які потрапляють до схеми Механізму, через конкурсні тендери на отримання грантів підтримують нові ВДЕ-проєкти у всіх країнах-членах ЄС, які готові приймати такі проєкти. Гранти охоплюють або встановлення потужностей з виробництва енергії

14 https://ec.europa.eu/energy/topics/renewable-energy/eu-renewable-energy-financing-mechanism_en

15 https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=uriserv:OJ.L_.2020.303.01.0001.01.ENG&toc=OJ:L:2020:303:TOC

16 <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32018R1046>

17 <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32021D0173&from=EN>

18 https://cinea.ec.europa.eu/news/cinea-officially-starts-operations-2021-04-06_en

19 https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=uriserv:OJ.L_.2020.303.01.0001.01.ENG&toc=OJ:L:2020:303:TOC

з ВДЕ (investment support), або фактичне виробництво відновлюваної енергії (operating support). Розмір гранту визначається підсумками тендерної процедури, яка має відібрати лише найбільш конкурентоспроможні проєкти за критерієм ціни²⁰. Додатково зазначається, що всі пропонувані проєкти мають відповідати екологічним критеріям, а проєктам, що є найбільш інноваційними (і не обов'язково проходять ціновий «фільтр»), грантове фінансування може присуджуватись за окремими критеріями для конкретної технології чи проєкту.

Фінансування, як очікується, буде розподілене на проєкти із найнижчими витратами²¹. Відновлювана енергія, що виробляється на потужностях, які підтримуються Механізмом, має бути статистично розподілена відповідно до Директиви (ЄС) 2018/2001 у пропорції: 80% — країнам-членам ЄС, що надають внески, 20% для приймаючих країн-членів ЄС; проте Єврокомісія може переглядати цей розподіл. Варто також відмітити, що у разі використання відновлюваної енергії, яка виробляється на потужностях третіх країн, що підтримується Механізмом, 100% статистичних вигід розподіляється між державами-членами ЄС, що надають внески, відповідно до статті 11 Директиви (ЄС) 2018/2001²².

Окрім добровільного характеру співпраці та статистичному «розподілі» енергії з ВДЕ, Механізм має й інші переваги²³:

Для країн, що надають внески:	Для приймаючих країн:
<ul style="list-style-type: none"> ■ можливість фінансувати проєкти ВДЕ в регіонах, що потенційно є більш економічно вигідними, ніж потужності на їх власній території; ■ можливість отримати доступ до виробництва видів відновлюваної енергії, яких немає або є дефіцитними на їх власній території. 	<ul style="list-style-type: none"> ■ можливість притоку додаткових інвестицій у проєкти ВДЕ; ■ створення додаткових робочих місць, покращення екологічних показників регіону, скорочення викидів парникових газів, покращення якості повітря, модернізація енергетичної системи та зменшення залежності від імпорту енергоресурсів.

Варто відмітити, що Механізм відповідає умовам статті 33(2) Регламенту (ЄС) 2018/1999 щодо управління Енергетичного Союзу та кліматичних заходів, яка говорить про фінансову підтримку спільних проєктів (або спільних схем підтримки) між державами-членами ЄС, та між державами-членами ЄС та третіми країнами. Разом з тим, такі спільні проєкти мають відповідати низці умов, викладених у статті 11 Директиви (ЄС) 2018/2001, наприклад весь обсяг електроенергії, що пропонується, не має бути предметом національної схеми підтримки ВДЕ (крім підтримки інвестицій)²⁴.

Окремо варто відмітити положення про заохочення відповідних органів Енергетичного Співтовариства до заходів, які дозволять Договірним Сторонам (зокрема, Україні) застосовувати положення Директиви (ЄС) 2018/2001 щодо співпраці. Прийняття Директиви для сторін Енергетичного Співтовариства очікується в 2021 року²⁵, але вже зараз ці країни можуть співпрацювати з ЄС через механізм спільних проєктів (відповідно до ст. 11 Директиви (ЄС) 2018/2001) та транскордонних аукціонів (у разі «відкриття» національних схем

20 Там само

21 Там само

22 Там само

23 https://ec.europa.eu/energy/topics/renewable-energy/eu-renewable-energy-financing-mechanism_en

24 https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=uriserv:OJ.L_.2018.328.01.0082.01.ENG

25 <https://energy-community.org/news/Energy-Community-News/2020/11/25a.html>

підтримки ВДЕ для участі заявників з третіх країн, а також при проведенні таких аукціонів на рівні ЄС). Принаймні, таких висновків дійшли експерти Guidehouse та Секретаріату Енергетичного Співтовариства у відповідному дослідженні проєкту AURES II²⁶.

Отже, оскільки виплати за Механізмом будуть розподілятися на проєкти з найнижчою структурою вартості, це піде на користь сектору ВДЕ в регіонах, де він є більш розвиненим та економічно вигідним. Держави-члени ЄС зможуть досягти прогресу у досягненні національних ВДЕ-цілей, інвестуючи в конкурентні проєкти за межами своїх країн, а грантові кошти, що розподіляються в рамках цільового Механізму, можуть бути спрямовані на дрібномасштабні та інноваційні проєкти і в регіонах ЄС, що розвиваються, і на спільні проєкти в третіх країнах. Таким чином, нова модель фінансування може стати благом і для країн з обмеженим потенціалом задля розвитку сектору ВДЕ.

ПОЗИЦІЇ СТЕЙКХОЛДЕРІВ

Консультації із зацікавленими сторонами щодо проєкту Регламенту, які тривали до початку червня 2020 року, показують²⁷, що гравці на ринку ВДЕ підтримали ініціативу Єврокомісії, хоч і з певними застереженнями.

Так, Європейська асоціація вітроенергетики WindEurope²⁸, що налічує понад 600 членів з більше ніж 50 країн, у позиційному документі визнає²⁹ важливість Механізму як ключового фактору у стимулюванні інвестицій у вітроенергетику та інші джерела ВДЕ у найближчі роки, а також зазначає, що вдало розроблений Механізм може слугувати вектором відновлення для галузі у постпандемічний період. Додатково, WindEurope висловила і ряд занепокоєнь³⁰ щодо прозорості надходження коштів, практичної реалізації комбінованих джерел фінансування та використання Механізму як виправдання для держав-членів ЄС, що не бажають досягати ВДЕ-цілей через виконання зобов'язань, передбачених національними планами з енергетики та клімату.

Європейська рада з геотермальної енергетики EGEC³¹, що функціонує понад 20 років і налічує 120 членів із 28 країн, також підтримала ініціативу Єврокомісії³². Організація визнає, що Механізм є одним із основних інструментів ЄС щодо досягнення ВДЕ-цілі до 2030 року та наголошує на підтримці надійності Механізму для запуску великих обсягів нових потужностей, зокрема у сфері опалення та охолодження, і гнучкого підходу до застосовних технологій.

Свою думку висловила і REScoop.eu³³, європейська федерація енергетичних кооперативів, що представляє близько 1500 енергетичних спільнот у 13 державах-членах ЄС. Майже всі члени організації – це малі та середні підприємства, що забезпечують функціонування мікросистем, починаючи від виробництва та постачання відновлюваної енергії до виконання послуг з енергоефективності, розподілу тепла та електроенергії, електричної мобільності, управління попитом та інші види діяльності, що забезпечують гнучкість. REScoop.eu визнала доцільність функціонування Механізму для досягнення ВДЕ-цілей до

26 https://energy-community.org/dam/jcr:ecdb1a4d-6045-45d4-a850-f03ded124343/ECS_AURESII_co-op_report_112020.pdf

27 https://ec.europa.eu/info/law/better-regulation/have-your-say/initiatives/12369-Renewable-energy-financing-mechanism-for-EU-wide-projects/feedback?p_id=7796805

28 <https://windeurope.org/>

29 <https://windeurope.org/wp-content/uploads/files/policy/position-papers/20200603-Windeurope-response-to-the-public-consultation-on-the-renewable-energy-financing-mechanism.pdf>

30 Там само

31 <https://www.egec.org/>

32 <https://www.egec.org/wp-content/uploads/2020/06/Renewable-financing-instrument-EGEC-consultation-response.pdf>

33 <https://www.rescoop.eu/>

2030 року, проте наголосила на підтримці енергетичних спільнот, що мають бажання отримати доступ до Механізму³⁴. Зокрема, Єврокомісію закликали забезпечити доступність Механізму для малих та середніх підприємств на рівні із великими учасниками ринку.

Додатково, деякі європейські компанії³⁵ висловили занепокоєння тим, що велику увагу за даним Механізмом буде приділено «традиційним» проектам ВДЕ, таким як СЕС та ВЕС, а проекти що стосуються «зеленого» водню та відновлюваних газів, не будуть включені до схеми. Тому вони наголошують^{36,37}, що Механізм повинен скористатися шансом підтримати також рішення, які сприяють інтеграції секторів, охоплюючи забезпечення електроенергією, опалення та охолодження, транспорт та промисловість.

Деякі зацікавлені сторони відзначали, що нові проекти не повинні просто замінювати проекти, які вже планують реалізовувати у приймаючій країні. Так, французька компанія ENGIE була серед кількох компаній, які висловили занепокоєння³⁸, що окремі держави можуть таким чином обійти ціль щодо внутрішньої енергетичної трансформації. Саме тому, Механізм не повинен стати приводом ослабити зусилля для досягнення ВДЕ-цілей шляхом розвитку потужностей на своїй території та власними засобами.

Також варто відмітити, що на початку січня 2021 року Єврокомісія створила опитувальник³⁹ щоб заохотити приватних інвесторів (як фізичних так і юридичних осіб) до участі в Механізмі та зібрати відгуки про потенційних учасників задля підготовки до першого тендеру.

СИТУАЦІЯ В УКРАЇНІ: ОГЛЯД ІНСТРУМЕНТІВ ПІДТРИМКИ ВДЕ

В Україні було прийнято ряд стратегічних документів, які ставлять цілі щодо розвитку генерації електроенергії з відновлюваних джерел енергії:

Розпорядження КМУ «Про Національний план дій з відновлюваної енергетики на 2020 рік» №902-р⁴⁰ від 1 жовтня 2014 року – відповідно до ухваленого у жовтні 2012 року Рішення Ради Міністрів Енергетичного Співтовариства D/2012/04/MC-EnC⁴¹, Україна взяла на себе зобов'язання та закріпила у цій стратегії досягти рівня 11% енергії, виробленої з відновлюваних джерел енергії в загальній структурі енергоспоживання країни до 2020 року.

Відповідно до плану, до 2020 року передбачалося досягнення частки ВДЕ: в системах опалення та охолодження – на рівні 12.4%, в електроенергетиці – 11%, в секторі транспорту – 10%.

Варто також зазначити, що проєкт Національного плану дій з відновлюваної енергетики на 2030 рік, станом на квітень 2021 року, ще знаходиться на стадії розробки.

34 <https://www.rescoop.eu/uploads/Union-RES-Financing-Mechanism.pdf>

35 https://ec.europa.eu/info/law/better-regulation/have-your-say/initiatives/12369-Renewable-energy-financing-mechanism-for-EU-wide-projects/feedback?p_id=7796805&page=4

36 <https://ec.europa.eu/info/law/better-regulation/have-your-say/initiatives/12369-Renewable-energy-financing-mechanism-for-EU-wide-projects/F522006>

37 <https://ec.europa.eu/info/law/better-regulation/have-your-say/initiatives/12369-Renewable-energy-financing-mechanism-for-EU-wide-projects/F521898>

38 <https://ec.europa.eu/info/law/better-regulation/have-your-say/initiatives/12369-Renewable-energy-financing-mechanism-for-EU-wide-projects/F521898>

39 https://ec.europa.eu/info/news/eu-renewable-energy-financing-mechanism-opening-way-private-investment-2021-jan-11_en

40 <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/902-2014-p#Text>

41 https://www.energy-community.org/dam/jcr:f2d4b3b8-de85-41b2-aa28-142854b65903/Decision_2012_04_MC_RE.pdf

Розпорядження КМУ «Про схвалення Енергетичної стратегії України на період до 2035 року - Безпека, енергоефективність, конкурентоспроможність» №605-р⁴² від 18 серпня 2017 року – поставлено за ціль досягнення частки генерації ВДЕ (включно з гідроенергійними потужностями та термальною енергією) у загальному первинному постачанні енергії на рівні 17% до 2030 року та 25% до 2035 року або більш ніж 13% та більш ніж 25% (включно з гідроенергійними потужностями) у генерації електроенергії до 2030 та 2035 років відповідно.

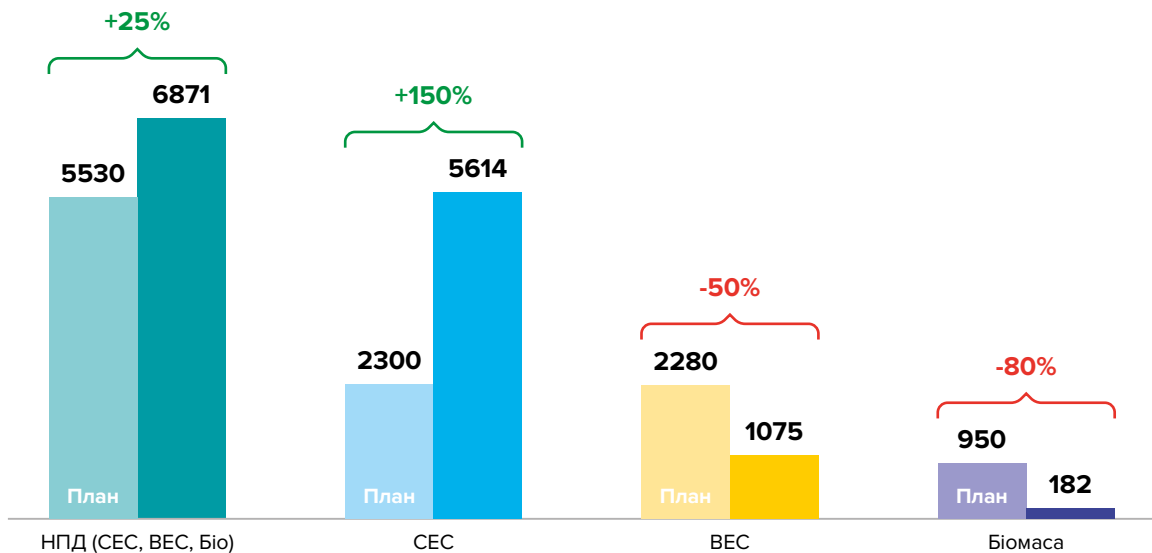
Крім цього, передбачається досягнення частки місцевих альтернативних видів палива в місцевих паливно енергетичних балансах на рівні 18% та 20% у 2030 році та 2035 році, відповідно.

Розпорядження КМУ «Про схвалення Національної транспортної стратегії України на період до 2030 року» №430-р⁴³ від 30 травня 2018 - збільшення рівня застосування альтернативних видів палива та електроенергії до 50% у секторі транспорту до 2030 року.

Розпорядження КМУ «Про схвалення Концепції реалізації державної політики у сфері теплопостачання» №569-р⁴⁴ від 18 серпня 2017 року - ВДЕ в опаленні має скласти щонайменше 30% до 2026 р. та 40% до 2036 р.

Відповідно до даних ОСП «Укренерго», частка потужностей ВДЕ в ОЕС України станом на грудень 2020 року становила 11.8%⁴⁵ (6.45 ГВт із 54.5 ГВт загальної встановленої потужності). Станом на початок червня 2020 року, Україна перевиконала поставлені цілі у виробництві «зеленої» електроенергії відповідно до Національного плану з розвитку ВДЕ до 2020 року, зокрема значно перевиконала поставлені цілі з розвитку сонячної енергетики. Однак, цілі щодо виробництва електроенергії з ВЕС та біоЕС не були досягненні.

Стан виконання Національного плану дій з ВДЕ за різними технологіями генерації

Джерело: Міненерго⁴⁶

42 <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/605-2017-p#Text>

43 <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/430-2018-p>

44 <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/569-2017-p#Text>

45 <https://ua.energy/vstanovlena-potuzhnist-energosityemy-ukrayiny/>

46 http://mpe.kmu.gov.ua/minugol/control/uk/publish/article:jsessionid=7D9BAA0B1C972B1B37F7C63D2B783936.app1?art_id=245448713&cat_id=35109

Задля досягнення цілей, українською владою впроваджувались різні інструменти для стимулювання з ВДЕ, які могли б зробити сучасні технології більш доступними для інвесторів. Нижче надана інформація щодо таких інструментів, механізмів чи відповідних політик.

Проекти з розвитку ВДЕ у рамках механізму спільного впровадження (Joint Implementation projects) в рамках Кіотського протоколу

Україна як сторона Кіотського протоколу могла впроваджувати проекти зі скорочення викидів парникових газів за рахунок приватних коштів і коштів міжнародних фінансових організацій, а верифіковані скорочення викидів парникових газів, в рамках механізму спільного впровадження, могли продаватись інвесторами у вигляді сертифікованих одиниць скорочень викидів (Emission Reduction Units) для покращення інвестиційної привабливості, без якої проекти не могли би бути впровадженими. В рамках цього механізму також реалізовували проекти з розвитку ВДЕ.

Серед них, можна виділити проекти з будівництва вітрових електростанцій⁴⁷, біогазових⁴⁸ станцій, а також електростанцій на біомасі⁴⁹. Механізм спільного впровадження перестав діяти після 2012 року, коли період дії зобов'язань в рамках Кіотського протоколу завершився, але це також були пов'язано з дискредитацією самого механізму⁵⁰ за рахунок реалізації ретроспективних проектів, що призвело до зниження попиту на одиниці скорочення викидів майже до нуля⁵¹.

«Зелений» тариф для електроенергії з ВДЕ

Основним інструментом політики сприяння зростанню частки ВДЕ в енергопостачанні є так званий «зелений» тариф - гарантований пільговий тариф для купівлі електроенергії, виробленої на сонячних, вітрових, біоенергетичних, геотермальних установках та малих гідроелектростанціях та який, відповідно до законодавства, діятиме до кінця 2029 року.

Інструмент запроваджено Законом України «Про внесення змін до деяких законів України щодо встановлення «зеленого» тарифу» №601-VI⁵² від 25 вересня 2008 року, в рамках якого інвесторам у ВДЕ встановлювали «зелений» тариф строком на 10 років від запуску установки, тариф затверджувався 1 раз на рік регулятором, а також надавалась можливість реалізації електроенергії за «зеленим» тарифом за прямими договорами.

Після цього, Законом України «Про внесення змін до Закону України «Про електроенергетику» щодо стимулювання використання альтернативних джерел енергії» №1220-VI⁵³ від 1 квітня 2009 року, були встановлені непропорційно різні коефіцієнти «зелених» тарифів для різних технологій генерації з ВДЕ, які були прив'язані до євро та встановлювались до 2030 року. «Зелений» тариф встановлювався виключно за умови використання значної долі питомої ваги сировини, матеріалів, основних фондів, робіт та послуг українського походження. Такий підхід створив певні переваги одних інвесторів над іншими та негативно вплинув на процес розвитку ВДЕ в Україні, коли для певних інвесторів була відсутня можливість для локалізації виробництва, а інші інвестори у яких виробництво було локалізовано і які отримували «зелений» тариф, не направляли свої прибутки на розвиток промисловості та економіки в Україні для забезпечення проектів ВДЕ цією ж «місцевою складовою».

47 <https://ji.unfccc.int/JIITLProject/DB/75FZMQPG3DXIH2BBCZFT98W32DXZON/details>

48 <https://ji.unfccc.int/JIITLProject/DB/1B2XJZL3ACYVBEWYSCOZVHUJ92YD0L/details>

49 <https://ji.unfccc.int/JIITLProject/DB/M6A1UW7EW14J4KJZ3GZ84GHS91WJB/details>

50 <https://www.bbc.com/news/science-environment-34042115>

51 <https://carbonmarketwatch.org/wp-content/uploads/2012/11/JI-in-Ukraine-by-NECU.pdf>

52 <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/601-17/ed20080925#Text>

53 <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1220-17#Text>

До 2016 року правила надання «зеленого» тарифу ще декілька разів змінювались⁵⁴, однак загальний рівень встановленої потужності обладнання для виробництва електроенергії з ВДЕ у 2017 році зміг досягнути рівня трошки більш ніж 1 ГВт, що становило тільки частку 1-2% у загальній встановленій потужності в ОЕС України (без ГЕС та ГАЕС)⁵⁵. Навіть прийняття Національного плану дій з відновлюваної енергетики на 2020 рік, який ставив своєю ціллю досягнення частки ВДЕ в електроенергетиці на рівні 8,8% до 2016 року, не дозволило досягти такої цілі.

Наприкінці 2016 року Законом України «Про внесення зміни до Закону України «Про електроенергетику» №1804-VIII⁵⁶ були змінені коефіцієнти «зеленого» тарифу, які призвели до диспропорції розвитку різних технологій генерації з ВДЕ. Простими словами, у зв'язку з тим, що коефіцієнти на енергію із СЕС були вищі, ніж коефіцієнти на ВЕС та біоЕС, фактично встановлена потужність СЕС значно перевищувала встановлену потужність ВЕС чи біоЕС.

Подальше скорочення ставок відбулося з прийняттям Закону України «Про забезпечення конкурентних умов виробництва електричної енергії з альтернативних джерел енергії» №2712-VIII⁵⁷ від 25 квітня 2019 р., який також створив колізію, ввівши нову умову отримання «зеленого» тарифу для станцій до 50 кВт, які обов'язково повинні бути встановлені на дахах, фасадах будівель та інших капітальних спорудах⁵⁸. У липні того ж року Верховна Рада подолала цю колізію⁵⁹, відновивши можливість тримання «зелених» тарифів для побутових установок ВДЕ незалежно від місця установки обладнання (для наземних станцій включно).

Варто зазначити, що в процесі прийнятті рішень про зміни до системи «зеленого» тарифу, а також особливостей переходу до системи «зелених» аукціонів, не було належно прораховано джерела фінансування (особливо в новій моделі ринку електроенергії) та наслідки значного приросту встановленої потужності з ВДЕ. Уже в 2020 році це призвело до накопичення боргів перед інвесторами. У свою чергу, за оцінкою DiXi Group, реструктуризація «зеленого» тарифу не була скрупульозно оцінена з точки зору вигід та витрат (cost-benefit analysis), а базувалась скоріш на поточній фінансовій та політичній кон'юнктурі⁶⁰. Більше того, економічна оцінка мала виходити за рамки енергетики та системно оцінювати вплив на національну економіку та окремі її сектори, чого також не було здійснено.

Основною проблемою використання інструменту «зеленого» тарифу для розвитку ВДЕ в Україні є необґрунтовано висока частка вартості електроенергії від ВДЕ на ринку у порівнянні з часткою електроенергії, що відпускається установками ВДЕ. Основним аргументом є те, що за розрахунками НКРЕКП та відповідно до правил, чинних на травень 2020 року, потенційне досягнення частки електроенергії з ВДЕ на рівні 19% (потенційний прогноз на кінець 2021 року) призвело би до витрат фінансових ресурсів на рівні 57% від всіх витрат на ринку електроенергії.

54 <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5485-17#Text>

55 <https://ua.energy/vstanovlena-potuzhnist-energosityemy-ukrayiny/#12-2016>

56 <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1804-19#Text>

57 <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2712-19#Text>

58 <https://interfax.com.ua/news/economic/605818.html>

59 <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-VIII#Text>

60 https://dixigroup.org/wp-content/uploads/2020/11/dixi_res_positionpaper_final.pdf

Частки відпуску і вартості електроенергії з ВДЕ у фізичному та грошовому вимірах

При незмінності інших факторів (рівень споживання, тарифів для споживачів, курсу євро тощо) та за умови реалізації 12 ГВт Pre-PPA протягом років, вже в кінці наступного року ВДЕ будуть збирати **57% від усіх грошей** на ринку е/е!

Джерело: НКРЕКП⁶¹

Беручи до уваги високі витрати, спрямовані на програму підтримки «зеленого» тарифу для ВДЕ, та стрімке накопичення боргів, представники української влади розпочали переговори з інвесторами у ВДЕ щодо добровільної реструктуризації «зелених» тарифів як засобу скорочення витрат. Переговори з інвесторами розпочалися восени 2019 року та відбувалися за посередництва Секретаріату Енергетичного Співтовариства.

Зрештою, 10 червня 2020 року меморандум було підписано більшістю з сторін⁶², а його положення були відображенні у Законі України «Про внесення змін до деяких законів України щодо удосконалення умов підтримки виробництва електричної енергії з альтернативних джерел енергії» № 810-ІХ⁶³ від 21 липня 2020 року. На виконання меморандуму, Законом передбачається⁶⁴ зниження ставок «зелених» тарифів, обмеження обсягів введення в експлуатацію СЕС за «зеленим» тарифом, запровадження з 2022 року повної відповідальності за небаланси для виробників, погашення накопиченої заборгованості, створення можливості для ДП «Гарантований покупець» продавати «зелену» електроенергію за двосторонніми договорами на електронних аукціонах, а також вносяться зміни для забезпечення проведення аукціонів з розподілу квот підтримки.

Кращою основою для реструктуризації «зелених» тарифів міг би бути розрахунок обґрунтованої ставки дохідності (rate of return), що враховує як кон'юнктуру ринку, розвиток технологій та пов'язане із цим здешевлення вартості проєктів, так і характерні для сектору і країни ризики. З іншого боку, рівень коригування не повинен перевищувати законних очікувань інвесторів, оскільки позичальники повинні отримати можливість реструктуризації кредитів в українських банках⁶⁵.

61 <https://www.slideshare.net/NKREKP/ss-233201906>

62 <https://www.kmu.gov.ua/news/uryad-pidpisav-memorandum-z-virobnikami-zelenoyi-elektroenergiyi>

63 <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/810-IX#Text>

64 http://mpe.kmu.gov.ua/minugol/control/uk/publish/article?art_id=245462528&cat_id=35109

65 https://dixigroup.org/wp-content/uploads/2020/11/dixi_res_positionpaper_final.pdf

Аукціони із розподілу квоти підтримки для ВДЕ

Зростання потужностей ВДЕ в останні роки призвело до непосильного збільшення витрат на «зелений» тариф, тому очікувалося, що, починаючи з 2020 р., пільговий тариф більше не буде фіксований, а визначатиметься на конкурентних аукціонах.

Згідно із Законом України «Про внесення змін до деяких законів України щодо забезпечення конкурентних умов виробництва електричної енергії з альтернативних джерел енергії» №2712-VIII⁶⁶ від 25 квітня 2019 року, більш потужні вітрові та сонячні проєкти будуть зобов'язані брати участь в аукціонах із розподілу квоти підтримки, тоді як інші генеруючі установки ВДЕ зможуть брати участь на добровільних засадах. Аукціони будуть проводитись серед генеруючих установок без розподілу за окремими видами ВДЕ (технологічно нейтральні аукціони)⁶⁷ або за видом генерації ВДЕ (напр. малі ГЕС, біоенергетичні установки). Квоти встановлюватимуться щорічно на п'ятирічний період. Невеликі установки ВДЕ, встановлена потужність яких не перевищує 30 кВт, все ще матимуть право на фіксований «зелений» тариф, який остаточно припинить діяти у 2030 році.

З метою запуску аукціонів для ВДЕ, КМУ також прийняв постанову «Про запровадження конкурентних умов стимулювання виробництва електричної енергії з альтернативних джерел енергії» №1175⁶⁸ від 27 грудня 2019 року, яка затверджує порядок проведення аукціонів та розподілу квот. Крім цього, Міненерго презентувало⁶⁹ план щодо проведення «зелених» аукціонів у 2021 році, але ще досі не були затвержені квоти, а також графік проведення аукціонів з розподілу квот підтримки.

Податкові та митні пільги для імпорту обладнання

Податковий кодекс України (розділ V, ст. 197, підпункт 197.16.1-2⁷⁰) ще в початковій редакції від 2010 року передбачає звільнення від сплати податку за операції, пов'язані з імпортом обладнання, що працює на ВДЕ, включаючи все допоміжне обладнання, необхідне для енергоефективності та експлуатації обладнання з ВДЕ. У зв'язку з тим, що перелік таких товарів встановлюється КМУ та існують певні специфічні умови щодо відсутності аналогів такого обладнання в Україні, податкові пільги як інструмент не працювали в Україні.

Також, у Податковому кодексі України (ст. 229) зазначено, що використання біоетанолу у виробництві автомобільних бензинових сумішей, що містять біоетанол, етил трет-бутилового етеру (ЕТБЕ) та інших добавок на основі біоетанолу, а також біоетанолу, що використовується для виробництва біопалива, звільняються від акцизного податку. Однак, у публічному доступі відсутня інформація про те, як ці пільги працюють на практиці.

Митний кодекс України (розділ IX, ст. 282⁷¹), передбачає:

- підпункт 1.16 - звільнення від мит на імпорт чи експорт матеріалів, устаткування та комплектуючих, що використовуються для виробництва устаткування, що працює на ВДЕ; енергозберігаючого обладнання, яке забезпечує економію та раціональне використання паливно-енергетичних ресурсів тощо;
- підпункт 1.17 - звільнення від мит на імпорт чи експорт технічних та транспортних засобів, у тому числі сільськогосподарських машин, що працюють на біопаливі.

Однак, у публічному доступі відсутня інформація про те, як ці митні пільги працюють на практиці.

66 <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2712-19#Text>

67 <https://www.rada.gov.ua/news/Novyny/196246.html>

68 <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1175-2019-n#Text>

69 <http://mpe.kmu.gov.ua/minugol/doccatalog/document?id=245495495>

70 <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17/sp:wide#n4722>

71 <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4495-17#n2338>

Інструменти балансування в ОЕС України

Підтримка залучення інвестицій у генерацію для збалансування ВДЕ та управління попитом регулюється постановою КМУ №677⁷² від 10 липня 2019 року «Про затвердження Порядку проведення конкурсу на будівництво генеруючої потужності та виконання заходів з управління попитом». Ця постанова має на меті покращити збалансованість ОЕС України через побудову високоманеврових генеруючих систем, заходів управління попитом та великих систем акумулювання електроенергії (потребують окремого законодавчого регулювання).

Проведення першого конкурсу передбачалось в 2020 році, але не відбулося. Важливою передумовою майбутніх конкурсів для нових маневрових потужностей є здійснення оцінки потреб України у генеруючих і балансуючих потужностях. Така оцінка відображена у Звіті з оцінки відповідності генеруючих потужностей, підготовленому «Укренерго»⁷³.

Варто зазначити, що своєрідною пільгою для виробників ВДЕ була відсутність фінансової відповідальності за небаланси при виробництві електроенергії з установок ВДЕ, яка проте з'явилась в результаті прийняття Закону №810-IX. Основною задачею цього ж інструменту є створення стимулів для кращого прогнозування виробництва з ВДЕ та запровадження високоефективних балансуючих потужностей.

Також, додатковим інструментом підтримки виробників ВДЕ є механізм компенсації за невідпущену в результаті диспетчерського обмеження на поставку електроенергії з ВДЕ в ОЕС України, який був прийнятий в рамках постанови НКРЕКП №2818⁷⁴ від 30 грудня 2020 року та впроваджується «Укренерго» через систему керування обмеженнями (СКО).

Підтримка ВДЕ у галузі теплопостачання

Україна прийняла такі нормативні акти, спрямовані на підтримку розвитку ВДЕ у галузі теплопостачання:

- (1)** Закон України №1959-VIII⁷⁵ від 21 березня 2017 року «Про внесення змін до закону про теплопостачання щодо стимулювання виробництва теплової енергії з використанням альтернативних джерел енергії» шляхом встановлення стимулюючих тарифів підприємствам на теплову енергію, вироблену для потреб бюджетних установ та населення з альтернативних джерел, на рівні 0,9 тарифу на теплову енергію з газу;
- (2)** Закон України № 1711-VIII⁷⁶ від 1 листопада 2016 року «Про внесення змін до Закону України "Про альтернативні джерела енергії" щодо віднесення теплових насосів до обладнання, яке використовує відновлювані джерела енергії», який спрощує умови провадження підприємницької діяльності для виробників теплової енергії з теплових насосів.

Враховуючи наявність вищезазначених інструментів, можна зробити висновок, що Україна постійно підтримувала розвиток ВДЕ, однак впровадження таких політик і заходів є недостатнім як для досягнення вже поставлених цілей в рамках існуючих стратегічних документів, так і для потенційного досягнення кліматичної нейтральності з метою стримування середньорічного підвищення температури планети на рівні 1.5-2 °C. Особливо коли мова йде про залучення суттєвих інвестицій.

72 <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/677-2019-n#Text>

73 <https://ua.energy/peredacha-i-dyspetcheryzatsiya/zvit-z-otsinky-vidpovidnosti-dostatnosti-generuyuchyhpotuzhnostej/#1538032249011-abadd3b9-db7ca1e4-9e6d>

74 <https://www.nerc.gov.ua/?id=58078>

75 <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1959-19#Text>

76 <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1711-19#Text>

ПЕРСПЕКТИВИ ЦІЛЬОВОГО ФІНАНСУВАННЯ ДЕКАРБОНІЗАЦІЇ В ЕНЕРГЕТИЦІ

Розвиток ВДЕ міг би бути посилений за рахунок створення цільових фінансових інструментів для забезпечення акумулювання державних, приватних та міжнародних коштів для прозорого та ефективного фінансування й інвестування у проекти ВДЕ на конкурентній основі. Таким інструментом може стати окремий фонд для фінансування проектів з енергоефективності, декарбонізації, скорочення викидів парникових газів, охорони навколишнього середовища, впровадження ВДЕ тощо.

Україна також могла б використати підходи нового механізму фінансування проектів ВДЕ у ЄС в рамках Європейського «зеленого» курсу, який базується на акумулюванні державних і приватних коштів, залученні міжнародного фінансування, а також інвестуванні у найбільш привабливі проекти з найкоротшими строками повернення інвестицій, шляхом надання грантів і проведення прозорих тендерів за чіткими критеріями і рівними правилами для всіх учасників.

Досвід Польщі⁷⁷

Корисним у цьому плані буде кейс сусідньої Польщі, яка наприкінці 1980-х років була однією з найбільш забруднених країн регіону. 30 років тому, у липні 1989 року, з метою покращення екологічної ситуації, у Польщі було створено юридично незалежний Національний фонд з охорони навколишнього середовища та управління водними ресурсами (надалі – Фонд). Польщею також додатково було отримано кілька мільярдів євро на екологічні цілі в рахунок списання боргу окремими країнами-кредиторами⁷⁸.

Заснування Фонду дозволило відкрити нову главу в історії охорони довкілля Польщі. Вже за перший рік роботи Фонду було укладено 33 угоди на співфінансування проектів, включаючи 12 грантів і 21 позику, більшість з яких стосувались сфери охорони вод. У подальшому кількість угод і обсяги фінансування зростали у рази, і станом на 2019 рік, Фондом було укладено 31 000 контрактів на впровадження проектів у сфері охорони клімату, вод, земель, повітря та навколишнього середовища, включаючи проекти з управління муніципальними відходами. У 2014-2020 рр. Фонд виділив 800 млн злотих на підтримку побутових установок ВДЕ для проз'юмерів, і понад 67 тис. домогосподарств отримали фінансову допомогу на кредити для встановлення сонячних колекторів⁷⁹.

Окрім національного Фонду, у кожному із 16 польських воєводств було створено власні регіональні фонди. Всього за 30 років виділено 21 млрд євро, з яких 11,6 млрд євро надійшло з національного бюджету, та ще 9,4 млрд євро міжнародної фінансової допомоги, зокрема в рамках операційних програм ЄС. Середні обсяги щорічних скорочень викидів CO₂ становлять 14,8 млн тонн (на основі даних 2019 року).

Перше й найголовніше завдання реформи екологічного фінансування - це створення дієвого інструменту для прийняття управлінських рішень у сфері енергоефективності, декарбонізації і охорони довкілля. Це та модель, яка працює в більшості країн ЄС і яка вже підтвердила власну доцільність та ефективність. Новий підхід має збільшити обсяги надходжень, а децентралізована структура дозволить фінансувати пріоритетні заходи в залежності від потреб конкретного регіону. Важливим є те, що значно скорочується термін розгляду та погодження заявок на фінансування, а також механізм виділення фінан-

77 <https://www.gov.pl/web/climate/30-years-of-the-national-fund-for-environmental-protection-and-water-management>

78 <https://www.oecd.org/env/outreach/35156800.pdf>

79 <https://www.nfosigw.gov.pl/en/priority-programmes/>

сування на конкурсній основі можна організувати в електронній формі.

Крім цього, реформа екологічних фінансів відкриває можливості для виконання довгострокових заходів, а посилення контролю й моніторингу (як з боку цільових органів, так і громадськості) зменшує ймовірність появи корупційних ризиків, а також дозволяє створити нові робочі місця.

На даний момент, Міненерго⁸⁰ та Міндовкілля розробляють подібні інструменти для фінансування природоохоронних заходів і декарбонізації. Відрізняються вони тим, що Міненерго⁸¹ пропонує⁸² створити Фонд декарбонізації без утворення окремого юридичного суб'єкта. Його формат – «стаття в бюджеті», за аналогією до Державного фонду регіонального розвитку або Державного дорожнього фонду.

Новий фонд пропонується фінансувати за рахунок частини надходжень від податку на CO₂ (одна із законодавчих ініціатив говорить про 50%), а також пропонується поступово підвищити ставки цього податку з 10 до 30 грн/т до 2024 року^{83, 84}. Адмініструвати фонд буде Держенергоефективності, а кошти будуть спрямовуватися виключно на проекти, що призводять до скорочення викидів CO₂. Крім цього, Міненерго спільно з Держенергоефективності⁸⁵ розробили⁸⁶ проєкт⁸⁷ Концепції запровадження та розвитку ринку «зелених» облігацій в Україні, який може бути використаний як інструмент для фінансування екологічними фондами. «Зелені» облігації⁸⁸ (Green Bonds) є борговими фінансовими інструментами, кошти від реалізації яких використовуються виключно на фінансування «зелених» проєктів.

Варто зазначити, що у лютому 2021 року Міненерго також заявило⁸⁹, що у довгостроковій перспективі розглядає збільшення податку на викиди CO₂ і використання цих коштів для компенсації різниці виробникам «зеленої» електроенергії. Крім цього, для збалансування ринку альтернативної енергетики та для повернення боргів виробникам електроенергії з ВДЕ, Міненерго у короткостроковій розглядає можливість випуску «зелених» облігацій із можливістю надання держгарантій⁹⁰. У свою чергу, використання бюджетних або позикових публічних коштів для покриття боргів перед інвесторами у ВДЕ виходить за периметр перерозподілу коштів на ринку електроенергії. Це також борги, які доведеться потім виплачувати, або фінансові ресурси, які були призначені на інші статті бюджетних витрат⁹¹.

Міндовкілля⁹², у свою чергу, пропонує⁹³ створити спеціальний фонд для фінансування природоохоронних заходів і заходів з декарбонізації, якраз подібно до формату фондів у Польщі. Пропонується створити фонд як окрему юридичну особу, запровадити прозору структуру управління фондом і прийняття рішень, що дозволить залучати додаткові кошти в рамках Європейського «зеленого» курсу та інших міжнародних ініціатив (за прикла-

80 <https://www.kmu.gov.ua/news/minenergo-iniciyuye-stvorennya-fondu-dekarbonizaciyi>

81 <https://ua-energy.org/uk/posts/fond-dekarbonizatsii-iaak-instrument-znyzhennia-vykydiv-so2-chy-na-chasi>

82 <https://dixigroup.org/comment/fond-dekarbonizatsii-mozhe-staty-potuzhnym-instrumentom-prote-vse-zalezhyt-vid-napovnennia/>

83 http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=70385

84 https://iportal.rada.gov.ua/news/news_kom/203553.html

85 <https://www.kmu.gov.ua/news/kolonka-tvo-golovi-derzhenergoefektivnosti-kostyantina-guri-opublikovana-na-sajti-vidannya-ekonomichna-pravda-25012021>

86 http://mpe.kmu.gov.ua/minugol/control/publish/article?art_id=245487013

87 <https://saee.gov.ua/sites/default/files/Proekt%20rozporядzennya%20KMU.pdf>

88 <https://www.kmu.gov.ua/news/derzhenergoefektivnosti-zeleni-obligaciyi-mozhut-stati-diyevim-instrumentom-termomodernizaciyi-byudzhetnih-ustanov>

89 <https://www.epravda.com.ua/rus/news/2021/02/19/671183/>

90 <https://www.facebook.com/minenergoUkraine/posts/381678466171115>

91 https://dixigroup.org/wp-content/uploads/2020/11/dixi_res_positionpaper_final.pdf

92 <https://www.unian.ua/economics/other/minpriodi-pracyuye-nad-stvorenniam-okremogo-fondu-dlya-akumulyciji-ekologichnih-podatviv-ostanni-novini-11213123.html>

93 <https://mepr.gov.ua/news/36710.html>

дом Фонду енергоефективності), формувати пріоритети фінансової підтримки і відповідних програм з рівними правилами участі, запровадити різні рівні підтримки і більш складні фінансові продукти (від покриття тіла кредиту, програм співфінансування до грантів), забезпечити сталість (незалежність від бюджетного процесу, можливості довгострокового фінансування), а також вирішити проблеми затягування рішень про фінансування в державній системі прийняття рішень.

Фінансувати наповнення такого фонду пропонується за рахунок 30% надходжень від екологічного податку (крім радіоактивних відходів) і 100% екологічного податку, що справляється за викиди двоокису вуглецю. Відповідно, фінансувати спеціальні фонди місцевих бюджетів на природоохоронні заходи пропонується за рахунок 70% екологічного податку (крім радіоактивних відходів). Відповідно до чинного законодавства⁹⁴, 45% надходжень від екологічного податку спрямовується до загального фонду бюджету та 55% - до місцевих бюджетів (у тому числі 25% до сільських, селищних, міських бюджетів і бюджетів ОТГ, 30% до обласних бюджетів та АР Крим; 55% до бюджетів міст Києва та Севастополя). Також, Міндовкілля підтримує⁹⁵ ініціативу щодо підвищення ставок екологічних податків і рентних платежів на 11-12%, а також щодо збільшення податку на викиди двоокису вуглецю до 15 грн/тCO₂ з 2021 року з поступовим підвищенням до 25 грн/тCO₂ у 2023 році та 30 грн/тCO₂ з 2024 року.

РЕКОМЕНДАЦІЇ

Уряду України (Міненерго, Міндовкілля):

- Прийняти амбіційні цілі щодо розвитку ВДЕ для досягнення вуглецевої нейтральності в усіх секторах економіки, які будуть узгоджені між такими стратегічними документами як Національний план з розвитку відновлюваної енергетики до 2030 року, Національний план з енергетики та клімату до 2030 року, Енергетична стратегія до 2035 року, Національна економічна стратегія до 2030 року тощо;
- У рамках середньострокового бюджетного планування передбачити поступове скорочення субсидій на підтримку сфери викопного палива і традиційних технологій генерації енергії;
- Розробити і забезпечити супровід у ВРУ рамкового проєкту Закону щодо цільового фінансування природоохоронних заходів і заходів з декарбонізації на основі успішного досвіду ЄС, у т.ч. через створення незалежного Фонду декарбонізації з відповідними джерелами фінансування (екологічні податки, збори, ресурсні платежі, стягнення за нанесену шкоду довкіллю).
 - ▶ Створити такий інструмент можна потенційно на базі Фонду енергоефективності для прискорення процесу створення та запуску, при цьому важливо врахувати всі слабкі сторони та помилки, допущені при проєктуванні механізму фінансування Фонду енергоефективності.
 - ▶ Доцільно передбачити можливість змішаного фінансування та співфінансування проєктів, а також можливість створення регіональних фондів (відділень).
 - ▶ Збільшення обсягів фінансування можливе за рахунок аргументованого підвищення ставок деяких екологічних податків (шляхом внесення змін до Податкового кодексу), а також зміни їх розподілу (шляхом внесення відповідних змін до Бюджетного кодексу). Цільовим орієнтиром фінансування заходів з декарбонізації можуть

94 <https://medoc.ua/blog/ekologichnij-podatok-2021>

95 http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=69946

бути середні витрати країн членів ЄС – на рівні 0,8% від ВВП.

- ▶ Відбір проектів рекомендується проводити на конкурсних умовах та за чітких критеріїв оцінки проектних заявок від потенційних реципієнтів. Слід також перевести на електронну основу процес подачі, розгляду, затвердження заявок на фінансування, а також забезпечити моніторинг і верифікацію на всіх стадіях реалізації проектів.

Уряду України (Міненерго, Міндовкілля, Мінфін, Держенергоефективності):

- Після створення незалежних, прозорих і ефективних цільових інструментів, неперервно залучати міжнародну технічну і фінансову допомогу у формі цільових грантів чи в інший спосіб. Серед іншого, розглянути залучення додаткового фінансування за рахунок реструктуризації державного боргу (debt-for-environment-swap scheme⁹⁶).

Уряду України (Міненерго, Мінфін):

- Вирішити проблему з накопиченими боргами перед інвесторами у ВДЕ для усунення бар'єрів, уникнення додаткових втрат від арбітражних процесів, а також для залучення подальших інвестицій в розвиток ВДЕ шляхом: а) подальшої модифікації схеми підтримки та механізму ПСО, спрямованої на повноцінну участь виробників з ВДЕ в ринку електроенергії, б) залучення кредитів міжнародних фінансових інституцій або за рахунок випуску «зелених» облігацій (якщо хтось з потенційних інвесторів у «зелені» облігації на це погодиться);
- Забезпечити затвердження квот підтримки, а також графіку проведення аукціонів з розподілу квот підтримки для проведення пілотного «зеленого» аукціону вже у другій половині 2021 року.

Уряду України (Міненерго, Держенергоефективності, МЗС):

- Активно включитися до процесу прийняття на рівні Енергетичного Співтовариства зобов'язань з імплементації Директиви (ЄС) 2018/2001 та схвалення спільних ВДЕ-цілей на 2030 рік.
 - ▶ Зокрема, доцільно приділити увагу особливостям адаптації статті 11 Директиви щодо спільних проектів та в цілому механізмів інвестиційної співпраці між країнами-членами ЄС та Договірними Сторонами Енергетичного Співтовариства.
 - ▶ Врахувати опцію інкорпорації таких механізмів у систему фінансування природоохоронних заходів і проектів з декарбонізації в Україні.
- Відпрацювати, спільно з профільними асоціаціями, бізнес-кейс для проектів у рамках нового механізму ЄС з фінансування ВДЕ, де Україна може виступати як приймаюча держава⁹⁷.
 - ▶ Першочерговим є бізнес-кейс спільних проектів відповідно до статті 11 Директиви (ЄС) 2018/2001 та Імплементаційного регламенту (ЄС) 2020/1294, що може враховувати підтримку через Connecting Europe Facility.
 - ▶ Доцільно також проаналізувати можливість участі заявників з України у транскордонних аукціонах (у разі «відкриття» країнами ЄС національних схем підтримки ВДЕ

96 https://ec.europa.eu/environment/ecoap/about-eco-innovation/business-fundings/poland/225_en

97 Детальніше див. дослідження Guidehouse та Секретаріату Енергетичного Співтовариства у рамках проекту AURES II: https://energy-community.org/dam/jcr:ecdb1a4d-6045-45d4-a850-f03ded124343/ECS_AURESII_co-op_report_112020.pdf

для участі заявників з третіх країн), а також при проведенні тендерів на рівні ЄС.

- ▶ Базуючись на виявлених прогалинах, запропонувати зміни до законодавства і/або регулювання.
- Ініціювати переговори з провідними країнами ЄС щодо можливих спільних схем підтримки ВДЕ (joint support scheme), зокрема розглянути потенціал підтримки інноваційних проєктів у сфері виробництва і транспортування «зеленого» водню.

Уряду України (Мінекономрозвитку, Мінфін, Держенергоефективності):

- Оцінити Оновлену сталу фінансову стратегію ЄС (Renewed Sustainable Finance Strategy⁹⁸) на предмет можливості впровадження певних компонентів, які стосуються таксономії сталої діяльності, нового європейського стандарту «зелених» облігацій та маркування «зелених» фінансових продуктів, нових правил щодо інвестиційних консультантів для забезпечення сталого розвитку, запровадження орієнтирів для інвесторів, а також інших заходів з розкриття інформації для забезпечення можливості збільшення обсягів інвестицій.
- Слідкувати за механізмами, політиками та інструментами, які впроваджуються в рамках Інвестиційного плану для досягнення сталого розвитку Європи (Sustainable Europe Investment Plan⁹⁹) та в рамках якого буде встановлено мінімальні цілі щодо проведення «зелених» публічних закупівель.

98 https://ec.europa.eu/info/publications/sustainable-finance-renewed-strategy_en

99 <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A52020DC0021>